

MỤC LỤC PHÂN LOẠI - CÓ CẦN HAY KHÔNG ?

NGUYỄN TUYẾN, BS., Thư viện ĐH Khoa học Tự nhiên

Ai cũng biết Mục lục phân loại là sản phẩm của công tác phân loại. Tuy nhiên mục đích chính của công tác phân loại không phải là để hình thành Mục lục phân loại. Ngày nay thứ tự ưu tiên về mục đích của công tác phân loại được xếp như sau:

1. Tập trung tài liệu có nội dung liên quan với nhau theo một trật tự thích hợp (xếp giá theo môn loại)
2. Cung cấp hình thức tiếp cận kho tài liệu một cách có trật tự (kho mở)
3. Tổ chức Mục lục phân loại hay Mục lục vị trí (là Mục lục công vụ để quản lý kho sách và phục vụ công việc phát triển tư liệu)

Với ý nghĩa và mục đích trên, công tác phân loại được xem như nắm vị trí chủ đạo trong khâu nghiệp vụ thư viện, phân loại chính xác và chi tiết tạo điều kiện cho độc giả tiếp cận kho sách dễ dàng và có thể tìm thấy các tài liệu có cùng nội dung nằm gần nhau. Trên thế giới các thư viện đều sử dụng kho mở và sắp xếp tài liệu theo môn loại nên vai trò của phân loại được đánh giá cao và đúng với ý nghĩa và mục đích của nó. Bên cạnh đó đòi hỏi khung phân loại phải chi tiết và được cập nhật thường xuyên, nhất là các ngành mới phát triển, có như vậy sự chi tiết của các môn loại mới phản ánh đầy đủ nội dung kho sách và nó cũng là động lực thúc đẩy sự phát triển của một khung phân loại. Điều này có nghĩa rằng khung phân loại phải phát triển phù hợp với yêu cầu của công tác phân loại.

Phần lớn các thư viện của chúng ta hiện nay công tác phân loại chỉ với một mục đích duy nhất là làm mục lục phân loại để giúp bạn đọc tra cứu tư liệu. Công việc này gần như là kinh điển trong các thư viện nên ít ai tìm hiểu xem tác dụng của nó như thế nào đối với công tác phục vụ của thư viện mình. Trong khi đó thì ở các thư viện nước ngoài **mục lục phân loại không có trong hệ thống mục lục tra cứu của thư viện dành cho độc giả** dù thư viện đó có tra cứu theo hình thức thủ công (Tủ mục lục) hay dùng hệ thống mục lục trực tuyến (Online Catalog). Điều này được thể hiện trong tất cả những tài liệu giảng dạy thư viện học trên thế giới như là một điều cần bản cho công tác biên mục. Vì rằng những tiêu chuẩn quốc tế như OPAC (Online Public Access Catalog) chẳng hạn, chấp nhận rằng Hệ thống kiểm tra tiêu đề chính (Authority Control) bao gồm: Tiêu đề nhan đề, Tiêu đề tác giả, và Tiêu đề đề mục.

Do đó, **việc giảng dạy Mục lục phân loại ở nước ta hiện nay dẫn đến việc tổ chức Hệ thống mục lục bất hợp lý.**

Hệ thống mục lục Thư viện Việt nam (Thừa và thiếu)

- Mục lục tác giả
- Mục lục nhan đề
- Mục lục phân loại

Hệ thống mục lục Thư viện nước ngoài (Theo chuẩn Authority control)

- Mục lục tác giả
- Mục lục nhan đề
- Mục lục đề mục

Từ việc sử dụng phân loại với mục đích chỉ làm mục lục phân loại nên chúng ta thường ít coi trọng việc phân loại cũng như Khung phân loại nhất là việc chi tiết các khía cạnh nội dung tài liệu. Cùng với việc sử dụng kho đóng và sắp xếp tài liệu theo số đăng ký cá biệt kết hợp các hình thức hỗ trợ khác như: kích cỡ, ngôn ngữ thì vai trò của công tác phân loại càng mờ nhạt. Đó cũng là lý do giải thích cho việc chúng ta sử dụng các khung phân loại mà gần 20 năm không cập nhật mà vẫn sử dụng được, không có một ý kiến gì về sự cập nhật này. Nếu chúng ta sắp xếp theo môn loại, thì chúng ta sẽ thấy có một số tài liệu có cùng số phân loại mà số lượng quá lớn và có thể chiếm đến vài giá sách nhưng chỉ mang một số phân loại và nếu đem số phân loại này làm tiêu đề cho mục lục phân loại thì bản thân số lượng phích trong mục này cũng sẽ quá lớn. Từ đó chúng ta thấy sự chi tiết của phân loại cũng như mức độ cập nhật của khung phân loại là hết sức cần thiết.

Trong công tác biên mục của các thư viện trên thế giới, phân loại và biên mục đề mục được tổ

chức và thực hiện song song với nhau nhằm bổ sung cho nhau để phản ánh nội dung kho tài liệu

- Phân loại để tập hợp tài liệu và sắp xếp tài liệu theo trật tự của khung phân loại
- Tiêu đề đề mục nhằm phản ánh nội dung kho tài liệu

Nếu hai công việc này được thực hiện tốt, thì việc giới thiệu kho tài liệu cũng như giúp độc giả tiếp cận kho tài liệu một cách dễ dàng và độc giả có thể tìm tài liệu về một đề tài nào đó nhanh chóng và thuận lợi. Từ lâu các thư viện của chúng ta không tổ chức hai khâu này được tốt, nhất là nghiệp vụ về Tiêu đề đề mục chúng ta không dùng cũng như không giảng dạy trong các cơ sở đào tạo thư viện từ đó thường chúng ta hay lệch lạc trong các khâu nghiệp vụ của chúng ta. Đối với phần lớn thư viện nước ngoài để phản ánh nội dung kho sách với kỹ thuật của tiêu đề đề mục thì các khía cạnh nội dung tài liệu được cô đọng trong các thuật ngữ đề mục và độc giả có thể truy cập từ các điểm truy cập chủ đề này và có thể hỗ trợ công tác truy tìm tài liệu theo nhan đề và tác giả. Ngược lại chúng ta không sử dụng Tiêu đề đề mục nên chúng ta cứ cố gắng tạo ra những những điều khác nhau gọi là để phản ánh nội dung kho tài liệu mà thực chất mức độ phục vụ có hiệu quả hay không thì không ai tìm hiểu. Vấn đề này nếu đem bàn luận thì nhiều cán bộ vẫn cho rằng trong giáo trình mục lục của chúng ta cũng có dạy mục lục chủ đề và nhiều thư viện cũng lập mục lục chủ đề nhưng khi tìm hiểu chúng tôi thường thấy Mục lục chủ đề này chỉ là những tiêu đề ngành hoặc môn loại hay chỉ ở mức độ diễn giải của số phân loại hay nói cách khác những **mục lục chủ đề này cũng chỉ là "biến tấu" của mục lục phân loại**.

Hiện nay phần lớn các thư viện tại TP. HCM đã sử dụng kho mở và sắp xếp tài liệu theo phân loại đồng thời tra cứu tài liệu trên mục lục trực tuyến nên vai trò của phân loại và khung phân loại được chú ý nhưng ngược lại Mục lục phân loại thì không được nhắc đến. Vì hầu hết trên các mục lục trực tuyến này, số phân loại là điểm truy cập phụ. Độc giả của chúng ta ít có khái niệm về phân loại để truy tìm tài liệu theo phân loại. Điềm qua các mục lục trực tuyến của các thư viện nước ngoài thì vấn đề này càng rõ hơn và điều này chứng tỏ rằng công việc tổ chức mục lục phân loại có còn phù hợp hay không ngay cả mục lục theo hình thức truyền thống hay mục lục trực tuyến trên mạng.

Nói cho cùng mục đích chính của việc sử dụng mục lục phân loại để tra cứu là để phục vụ cho hệ thống **Kho đóng xếp sách theo cỡ** (Mặc dù sử dụng mục lục đề mục còn tốt hơn). Nếu chúng ta **tiếp tục giảng dạy và áp dụng rộng rãi Mục lục phân loại cho mục đích này là đi ngược lại với trào lưu tiên bộ của Ngành Thông tin Thư viện**. Đó là một trong những lý do khiến dư luận cho rằng **việc đào tạo ngành thông tin thư viện ở nước ta hiện nay không đáp ứng được yêu cầu phát triển thư viện hiện đại**.
